

GEMENII ÎN MITOLOGIE ȘI FOLCLOR

SILVIA CIUBOTARU

Din cele mai vechi timpuri, perechea sacră de tipul fraților gemelari a fascinat comunitățile umane în sânul cărora s-a ivit. Adulați sau demonizați, gemenii au fost investiți de societățile primitive cu virtuți supranaturale.

Așa cum constata J.G. Frazer, indienii din Columbia Britanică erau convinși că gemenii posedă puteri magice asupra universului, mai ales asupra ploilor și furtunilor. De aceea, când se pornea vreo vijelie, obișnuiau să strige: „Linștește-te, răsuflare a gemenilor!”¹.

Tot în nordul continentului american, copiilor gemeni li se atribuia capacitatea de a aduce belșug în casa și în tribul lor, de a chema somonii în apele din apropiere². Indienii Thomson îi denumeau pe gemeni *tinerii urși cenușii*, după totemul tribal, și căutau să le câștige bunăvoința spre binele comunității³.

În Africa occidentală, gemenii erau adorați și îndeplineau funcția de vrăjitori. Puterea lor era atât de mare, încât era de ajuns să facă un gest mărunț, de exemplu să verse puțină apă dintr-un vas, pentru a provoca ploi și torente. La negrii *bantu* din golful Delagoa (Baronga), femeia care naștea gemeni era supranumită, în semn de respect, *Tilo* („cer”), pentru că fiii ei erau *copiii cerului*⁴.

Sacralitatea nașterii gemelare impunea rituri speciale de purificare a părinților. În Uganda, tatăl unor copii gemeni este *tabu* pentru un anumit interval de timp, când nu are voie să omoare vreo vietate ori să vadă sânge⁵. Dar, în același timp – așa cum se întâmpla în Africa Centrală –, există convingerea că părinții care au fost atât de prolifici au o putere specială de a spori fertilitatea ogoarelor, livezilor și animalelor⁶.

Numeroase rituri de întemeiere și cosmogonii ale Antichității și ale societăților primitive au drept eroi doi frați gemeni. Cel mai adesea, este vorba de

¹ J.G. Frazer, *Creanga de aur*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Octavian Nistor. Note de Gabriela Duda, București, Editura Minerva, 1980, I, p. 141.

² *Ibidem*, p. 142.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, vol. II, p. 194.

⁶ *Ibidem*, p. 8.

frați antagoniști: unul întunecat, altul luminos, unul tinzând spre cer, altul spre pământ, unul imaculat, altul impur, unul nemuritor, altul îmbrățișând destinul omenesc ș.a.: „...on suppose que les deux démons, le bon et le mauvais, sont deux frères, souvent deux frères jumeaux, étant donné que les jumeaux sont universellement censés être ennemis mortels”⁷.

Un imn malgaș descrie cum Zamhor cel bun și Niang cel rău au creat lumea. La egipteni, zeii primordialii, creatorul Osiris și distrugătorul Set, sunt frați gemeni. Întemeietorii neamului brahman sunt doi gemeni Gupta, porecliți *cei ascunși*⁸. La melanezieni, cosmosul este opera gemenilor To Kabina și To Karwuwu. La mordvini, lumea se naște din lupta dintre geamănul benefic Șkai și cel malefic Șaitan, iar la ciuci, rivalii fraterni sunt Creatorul și Tangen. Dualismul persan este susținut de conflictul perpetuu dintre solarul Ahura Mazda și întunecatul Ahriman. Mai târziu, la slavii primitivi, gemenii rivali ce stăpânesc lumea se vor numi Biclibog și Cernibog⁹.

În mitologia românească, eternii inamici Fârtatul și Nefârtatul zidesc universul. Fârtatul este un demiurg al sacralului, pe când Nefârtatul edifică profanul. *Kalofilia* Fârtatului corectează și îmbunătățește *askimofofia* fratelui său geamăn. Romulus Vulcănescu sublinia *aniconismul* străvechi al Fârtatului și Nefârtatului ca zei gemelari¹⁰.

Denominatorii pereche au cunoscut un cult puternic în spațiul carpato-dunărean, mulțimea documentelor arheologice atestând prezența adorației *cabirilor, cavalerilor danubieni, dioscurilor și dolichenilor*. Gemenii se înscriu în rândul celor mai importanți ctitori de civilizații și cetăți. Erau ajutați în această misiune de puterile lor oculte, dar și de inițierea pe care o aveau în ritualurile de întemeiere. Romulus și Remus (numele celui de al doilea însemnând, în limba latină, *geamăn*¹¹) au fondat Roma. Urmași ai dinastiei din Alba Longa, nepoții lui Numitor, cei doi frați aleg locul de așezare a noului oraș în zodia Gemenilor, la 21 aprilie. Spațiul este purificat. Deasupra gropii numite *mundus*, în care s-au pus bulgării de pământ aduși din vechea patrie, gemenii au înălțat un altar. Îmbrăcat în costum sacerdotal, Romulus marchează viitoarea incintă urbană cu un brăzdar de aramă. Plugul său este tras de un taur și de o vacă albă¹².

Până aproape de timpurile noastre, ritualul de întemeiere a unei noi localități la români se aseamănă cu antica fondare a Romei. Informațiile date la iveală de răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu, în jurul anului 1893, sunt

⁷ Alexandre H. Krappe, *La genèse des mythes*, Paris, Payot, 1938, p. 64.

⁸ *Ibidem*, p. 93.

⁹ *Ibidem*, p. 65.

¹⁰ Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei Române, 1985, p. 231.

¹¹ Jean Vertemont, *Dicționarul mitologiilor indo-europene*. Traducere de Doina Lică, Lucian Pricop. Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 278.

¹² Georges Dumézil, *Mit și epopee*. Traducere de Francisca Băltăceanu, Gabriela Creția, Dan Slușanschi, București, Editura Științifică, 1993, p. 193.

edificatoare în acest sens¹³. Doi frați gemeni trasează, arând în cerc, hotarul satului (Mitoc – Dorohoi, Movileni – Iași). Cel mai adesea, plugul este purtat de doi boi gemeni (Burdujeni – Botoșani, Hănești – Dorohoi, Vultureni – Tecuci). Sunt preferați boii gemeni negri (Poiana – Dolj), născuți într-o zi de sâmbătă (Vârtopu – Dolj). Ritualul, săvârșit sub dublul simbolism gemelar, asigură așezării ocrotire și un destin fericit. Există credința că, în felul acesta, vor fi feriți locuitorii de cele rele și că „nimeni nu le va putea cotropi pământul”¹⁴.

În legenda Atlantidei, Platon menționează sistemul dual de conducere. Primii domnitori ai misteriosului ținut au fost Atlas și Gadiros, urmați de Ampheres și Eudaimon și de alte perechi de frați gemeni¹⁵.

Castor și Pollux au pus temeliiile Spartei. Argosul este considerat a fi ctitoria fraților gemeni Proitos și Akrisios. Idas și Lynkeus au înălțat Messina, Herakles și Iphikles cetatea Tiryns, iar Eteokles și Polyneikes – Teba¹⁶. Ulsterul irlandez se afla sub patronajul celor doi Emain Macha (*gemenii lui Macha*)¹⁷. Dioscurii gali Momoros și Atemaros joacă un rol important în întemeierea orașului Lugdunum, Lyonul de astăzi. Sfinții creștini gemeni Gervasio și Protasio au fondat Milanul, dar, înainte de ei, au fost considerați drept ctitori ai vechiului Mediolanum frații gali Segovesus și Bellovesus¹⁸.

Simbol al unei ambivalențe, gemenii devin, în multe mitologii, ocrotitori ai trecerilor dintr-un spațiu într-altul ori dintr-un interval de timp în altul. Ianus, străvechea divinitate romană a porților, a începuturilor și sfârșiturilor, păzitor al ușilor și pragurilor, al primei luni a anului – cunoscut mai ales ca *Bifrons* – este reprezentat uneori sub înfățișarea a două persoane identice la chip¹⁹. Templul său, de pe Forum Romanorum, era închinat lui *Janus geminus*.

La antipodi, în China, apar zeitățile ușilor și porților, numite Men-Shen și Zhong-Kui – fie ca doi războinici feroși, fie ca doi copii nevinovați. Cele două divinități asiatice gemene se disting doar prin sfera lor de acțiune. Edificatoare în acest sens sunt textele care le însoțesc portretele. În cazul lui Men-Shen, se menționează: „Fericirea se află sub ochii noștri”, pe când cuvintele care apar lângă imaginea lui Zhong-Kui sunt: „Fericirea vine din cer”²⁰. Cele mai vechi imagini de

¹³ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea*. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu, București, Editura Minerva, 1976, p. 137.

¹⁴ A. Fochi, *op. cit.*, p. 138, satul Urși, județul Olt.

¹⁵ Hans Bidermann, *Dicționar de simboluri*. Traducere din limba germană de Dana Petrache, București, Editura Saeculum I.O., 2002, vol. 1, p. 166.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. II, p. 93.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Hans Bidermann, *op. cit.*, vol. 1, p. 184.

²⁰ *L'Imagerie populaire chinoise*. Culegere și texte de Maria Rudova, redacția sinologică de Lev Mensikov, Leningrad, Édition d'art Aurora, 1988, p. 24–30.

men-shen (*men* = „intrare”, *shen* = „spirit”) se află în templul lui Confucius, la Qufu (provincia Shandong), zidit în secolul al XVII-lea (dinastia Qing)²¹.

Așa cum sublinia Mircea Eliade, în mitologia indo-europeană toți eroii gemeni sunt benefici²². Ei apără de primejdii călătoriei pe mare, echilibrează ritmurile cosmice, intervin în favoarea celor buni. Încărcați cu atâtea virtuți excepționale, era firesc deci ca gemenii să se înscrie în rândul celor mai eficienți vindecători. Frații asemănători, nu numai la chip ci și la fire, care realizează unitatea unei dualități echilibrate, obținută prin sinteza multiplului la unu – pot impulsiona armonia interioară a celor vătămați de maladii.

Pe teritoriul țării noastre s-au aflat sanctuare ale zeului medicinei Asklepios (Asklepius sau Esculap). Cultul său a supraviețuit în aceste locuri mult timp după ce toți ceilalți zei daco-romani au fost uitați. Fiii săi, gemenii Machaon și Podalirius, erau vestiți pentru priceperea lor în arta tămăduirii. Printre cei vindecați de Machaon se numără Philoctetes, Menelaus și Telephus, răniți în timpul războiului troian. Podalirius a salvat viața Syrnei, fiica regelui Cariei, primind drept răsplată orașul Chersonesos.

Specifică Daciei romane a fost adaptarea unor culte siriene și palmiriene pentru latura lor taumaturgică. Iupiter din Dolihe (localitate din Anatolia) sau Dolichenus era invocat, astfel, pe un altar ridicat de Veturius Marcianus, veteran din Legiunea a XIII-a Gemina, în urma unui vis pe care l-a avut, *ex praecepto numinis Aesculapi*²³.

În stânga și în dreapta lui Iupiter Dolichenus apar *Cabirii dolicheni* afrontați. Mai rar, în locul acestor cavaleri gemeni sunt reprezentați *Sol* și *Luna* în poziții simetrice. Formula *pro salute*, ce însoțește aceste imagini, este edificatoare asupra puterilor lecuitoare atribuite acestor divinități. Alți gemeni protectori ai sănătății sunt Dioscurii (Castor și Pollux), aflați în relație sincretică atât cu Cavalerii Danubieni, cât și cu Cabirii²⁴.

A fost foarte lesne ca, peste acest amalgam de divinități gemelare cu virtuți terapeutice, să se suprapună adorarea sfinților gemeni Cosma și Damian. Dintre cele trei perechi de gemeni cu același nume, prăznuiți de calendarele creștine, cei mai importanți sunt siriienii Cosma și Damian, martirizați în anul 303, sub domnia lui Diocletian. Primul lăcaș care le-a fost închinat este *martyriumul* din Cyr²⁵.

²¹ *Ibidem*, p. 12.

²² Mircea Eliade, *Traité d'Histoire des religions*. Préface de Georges Dumézil, Paris, Payot, 1970, p. 99.

²³ Silviu Sanie, *Culte orientale în Dacia romană, I. Cultele siriene și palmiriene*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 63. Este menționată existența la noi a aproximativ 400 epigrafe dolicheniene.

²⁴ Teohari Antonescu, *Cultul Cabirilor în Dacia*. Studiu arheologic și mitologic asupra unor monumente antice. Ediție îngrijită și prefață de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 2005, p. 22–42.

²⁵ André Grabar, *Iconoclasmul bizantin*. Dosarul arheologic. Traducere, prefață și note de Daniel Barbu, București, Editura Meridiane, 1991, p. 174; Viktor Lazarev, *Istoria picturii bizantine*. Traducere de Florin Chirișescu. Prefață de Vasile Drăguț, București, Editura Meridiane, 1980, vol. II, p. 58.

Bisericile de sub patronajul acestor *anarghiri* (doctori fără de arginți) au avut multă vreme aceeași funcționalitate ca și templele lui Asklepios, Machaon, Podalirius, Castor și Pollux. Lumea venea în aceste incinte pentru incubății și alte tratamente medicale. Bolnavii din Mistra, Ravenna și Antiohia erau vindecați în mod miraculos cu ajutorul medalioanelor de ceară marcate cu chipurile acestor martiri creștini sau cu ajutorul icoanelor ce-i reprezentau.

Chiar și mai târziu, la câteva secole de la martirajul gemenilor sirieni, bisericile ce le-au fost dedicate erau loc de pelerinaj pentru suferinzi. Sfântul Grigore din Tours preamărea minunile săvârșite de moaștele sfinților Cosma și Damian. În Italia, cultul medicilor fără arginți a fost introdus mai întâi la Ravenna, după ce s-a aflat despre miraculoasa vindecare a împăratului Iustinian. Prestigioasa familie florentină a Medicilor se considera protejată de acești sfinți gemeni de la porțile Orientului²⁶.

Crucile relicvar și engolpioanele cu chipurile sfinților Cosma și Damian, descoperite pe teritoriul țării noastre, erau purtate de cei care se fereau de boli sau care doreau să se vindece²⁷. Gemenii anarghiri au fost deosebit de prețuiți în popor „ca doi luminători, strălucind pre pământ cu faptele cele bune, pentru care au și luat de la Dumnezeu *dar de tămăduiri*, dând sănătate sufletelor și trupurilor, doftorind tot felul de boale, tămăduind toate neputințele în norod și izgonind duhurile cele viclene”²⁸. Întâi noiembrie, praznicul gemenilor sirieni, era cunoscut în mediile rurale sub denumirea de *Vrăcev* (de la slavonul *vracevati* = „a vindeca”).

Așa cum observa Vasile Bogrea, în studiile sale²⁹, descântecele românești au asimilat numele prețuiților *vraci ai Domnului* – dându-le cele mai neașteptate versiuni –, semn al unor metamorfoze îndelungate: Cosman d’amin, Cosmă Dămin, Cuzman de Amin etc. Numele dioscurilor creștini, printr-o procedură sintetică specifică vorbirii populare, devine de multe ori *Cosmandin*. Apelativul grecesc de *Aghioi Anarghyroi* este comprimat, într-un descântec apărut în revista „Buciumul român”, în formula *ai iamata*.

În textele magice, doctorii fără de arginți devin personaje mitologice cu puteri ieșite din comun, purificând întreg universul: „Amin, Amin/ Cosmă Damin./ Unde purcezi./ Codrii ciuntezi./ Toate fântânile./ Toate izvoarele/ De mълuri/ Și de gloduri/ Să le cureți!” (Horodnicul de Jos – Suceava).

Pornind de la statutul lor special de frați gemeni, Cosma și Damian posedau puteri oculte, dar și abilități provenite din practica profesională. Dualismul,

²⁶ Viktor Lazarev, *op. cit.*, vol. I, p. 178.

²⁷ Silviu Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei. Secolele II î.e.n. – III e.n.*, Iași, Editura Junimea, 1981, p. 209.

²⁸ *Viețile sfinților cari sunt prăznuiți de sfânta noastră Biserică creștină de răsărit*, București, 1903, vol. III, p. 1.

²⁹ *Sfinții medici în graiul și folclorul românesc și Post-scriptum la „Sfinții medici”*, în vol. *Pagini istorico-filologice*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj, Editura Dacia, 1971, p. 124–138.

complicitatea în exercitarea actelor taumaturgice sunt evidente și la alți sfinți gemeni ai panteonului creștin folcloric: Chiril și Ioan, Pantelimon și Ermodae, Samson și Diomid ș.a.³⁰

S-ar părea că anarghirii foloseau *chirotetia* (*cheir* = „mână” în greaca veche), adică vindecarea prin așezarea mâinilor deasupra rănilor, a locurilor afectate – metodă semnalată în Europa de Homer și Hesiod. Dar *chirotetia* era menționată pe o largă arie asiatică, în vechi texte chineze, sanscrite, arabe și ebraice. Într-una dintre scrierile referitoare la Cosma și Damian se spune: „și preste câți din oamenii cei ce pătimeau și din dobitoace își puneau mâinile lor, îndată aceia se făceau sănătoși desăvârșit”³¹.

În satele românești, atitudinea față de gemeni prezintă aceeași ambivalență specifică civilizațiilor arhaice. În genere, nu sunt doriți, deoarece sunt greu de crescut și pentru că sunt mai fragili decât alți copii. Femeile însărcinate respectă de aceea anumite tabuuri pentru a nu naște gemeni: nu mănâncă ouă cu două gălbenușuri ori fructe îngemănate etc.

Chiar și după ce s-au născut, se crede că ar fi mai bine să supraviețuiască numai unul dintre ei. Motivația acestui eres provine din teama de a nu muri mama ori tatăl lor: „dacă trăiesc copiii amândoi, moari unu din părinți” (Bâra – Neamț)³². Primitiva spaimă de fenomene care încalcă normele obișnuite se manifestă în credința că nașterea gemenilor este semn de război, de secetă ori de altă calamitate (Topolița-Grumăzești, Neamț) sau pedeapsă dumnezeiască pentru păcatele părinților (Bivolari – Iași).

Dacă se întâmplă să moară unul dintre gemeni, cel rămas în viață va trăi cât pentru amândoi: „*geamanarii* își iau norocu unu de la altu” (Movileni – Neamț)³³. Același lucru se presupune că ar avea loc și în cazul a doi copii proveniți din familii diferite, dar din același sat, care s-ar naște în aceeași zi a aceeași luni și a aceluiași an: „unul trebuie să moară, iar celălalt trăiește o viață jumătate”³⁴. Faptul acesta ne demonstrează că nașterea simultană poate fi mai importantă decât consangvinitatea. Pentru că exista teama că geamanul mai slab (de obicei cel de al doilea născut) va muri, i se pune în urechea stângă un cercețel, pentru a fi ocrotit (Vama – Suceava)³⁵.

³⁰ I.-Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*, București, Editura Casa Școalelor, 1944, p. 418.

³¹ *Viețile sfinților...*, XI, p. 20.

³² *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei* (AFMB). Vezi și: Motoșeni – Bacău; Cavadinești, Ghidigeni, Rediu, Țepu – Galați; Hălăucești, Tătărăși – Iași; Icușești, Răucești – Neamț; Laza, Sălceni – Vaslui ș.a.

³³ A se vedea și credința, culeasă, la începutul secolului trecut, din satul Țepu – Tecuci: „Dacă unul moare, să știe că celălalt are o viață îndelungată, deoarece trăiește viața lui și pe a gemenului său” (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Socec, 1915, p. 226).

³⁴ Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 227.

³⁵ Același obicei exista în Gorj. Vezi Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 228.

Dacă unul din gemeni murea, avea loc la înmormântare un ritual special, prin care fratele rămas în viață era înfrățit cu un băiat de seama lui din sat: „Când moare unu sau să moară ăla de pe urmă să scoate dîn hiare. Îl scoate unu care-i tot într-o lună cu el. Se aduc hiare (lanț de împiedicat cai) și-i leagă de chicior și-l întreabă altu din casă: – Te faci frate cu cutare ? – Mă fac. – Te lepezi de cutare ? – Mă lepăd”³⁶. Obiceiul, cunoscut în Vrancea drept *scoaterea dîn hiare*, este semnalat în alte zone românești sub denumiri ca *dezlegarea din fiare* ori *descuierea fiarelor*. Fratele nou al geamănului se cunoaște sub apelativul de *frate jurat* ori *frate de cruce*. Ritualul poate avea loc și în cazul unor frați sau surori care nu au aceeași vârstă, dar sunt născuți în aceeași zi ori în aceeași lună (*ziuatici* ori *lunateci*).

Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu semnaleză, în ținuturile Iașilor și Neamțului, o variantă mai complexă a despărțirii gemenilor: „Când un om are doi copii de gemeni și unul moare, cel în viață este ascuns să nu-l vadă pe cel mort până îl îngroapă. Când este a se arunca pământ pe cel mort, aduc pe cel viu și-l bagă deasupra cosciugului în picioare, de unde-l scoate un altul străin, cu care apoi se prind frați pe lumea aceasta, lepădându-se de cel mort”³⁷.

Teama că geamănul rămas nu va supraviețui după dispariția fratelui său era atât de mare încât, dacă, din diferite motive, *descuierea fiarelor* nu avea loc la înmormântare, se făcea mai târziu o variantă a acestui ritual apotropaic. Piciorul geamănului viu era încătușat de piciorul crucii de la căpătâiul mormântului fratelui său și apoi desfăcut de cel ales ca *frate jurat*³⁸.

Gemenii sunt percepuți ca *năzdrăvani*, precum în basme. Pot ajuta la lecuirea mai multor maladii prin descântece și gesturi magice. Uneori, este destul să atingă ochii unui bolnav și să-l vindece. De asemenea, au puterea să însănătoșească, în același mod, o vită suferindă (Pleșcani-Călărași, Botoșani). În timpul epidemiilor de ciumă ori de holeră, satul putea fi ferit din calea primejdiilor dacă se trăgea în jurul hotarelor sale o brazdă cu un plug lucrat de doi fierari gemeni, din lemnul a doi copaci îngemănați. Plugul trebuia tras de boi gemeni și condus de doi flăcăi gemeni. Dacă nu se puteau întruni toate aceste condiții, trebuia, în mod obligatoriu, ca măcar feciorii care apăseau pe coarnele plugului să fie „*de-a gemenea*” (Frasin – Suceava).

Gemenii pot să lecuiescă scrântiturile. Mult mai frecvent însă acționează benefic, în cazul *tragerii oaselor*, mamele de copii gemeni. Pe lângă gestul magic pe care-l fac (descântând sau călcând de trei ori osul afectat), femeile respective posedă o adevărată dexteritate profesională. Ca în atâtea alte situații din medicina empirică, latura vrăjitoarească secondează reala pricepere a executanțelor vindecării.

În multe ținuturi europene există această prețuire a mamelor gemenilor ca lecuitoare pentru bolile sistemului osos. Se continuă astfel acea convingere a

³⁶ AFMB, satul Bogza, comuna Sihlea, județul Vrancea.

³⁷ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 131 (Popești – Iași).

³⁸ *Ibidem*, p. 132 (Viziru – Brăila).

latinilor Antichității, menționată de Marcellus Empiricus, că „durerile de șale trec dacă-l calcă [pe bolnav] o femeie care a născut doi gemeni”³⁹.

Participarea făpturilor gemene constituia în vechime o condiție importantă pentru reușita riturilor agrare. Textele plugușoarelor surprind această putere ezoterică circumscrisă animalelor gemene sau măcar asemănătoare ori ziuatice. Pentru aratul arhetipal erau mai potriviți „Boii toți dintr-o noapte fătați/ Toți într-o parte înfierăți”⁴⁰, ori „Într-o sfântă joi fătați”⁴¹, sau „Tot ca unul țințăței/ Tot ca unul cudălbei [...] / Într-o vară vârați/ Într-o iarnă iernați/ Într-o coastă țințați”⁴². Iar pentru treierat, sfântul plugar alege: „...douăsprezece iepușoare,/ La păr semăna,/ La copite *geamăna*”⁴³.

Gemenii, care au înfricoșat comunitățile primitive ca un dublu malefic, și-au cucerit cu timpul un rol creator și tămăduitor. Dacă uneori un frate geamăn poate fi nefast, celălalt va aduce alinare victimelor. Dacă geamănul terestru greșește citoria sa profană, fratele său ceresc o îndreaptă, aducând o aură de sacru. Hypnos, zeul somnului odihnitor, îl alungă adesea pe Thanatos, fratele său purtător de moarte.

LES JUMEAUX DANS LA MYTHOLOGIE ET LE FOLKLORE

RÉSUMÉ

L'étude suit quelques aspects du culte des jumeaux dans les communautés primitives et dans l'Antiquité gréco-romaine, daco-gète et celtique. Doués de vertus occultes, les jumeaux sont présents dans tous les événements majeurs du cosmos. Parmi eux se retrouvent des fondateurs de civilisations et de cités, de même que de fameux thaumaturges. La dernière partie du travail met en relation les croyances populaires roumaines sur les jumeaux et celles universelles.

*Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”
Iași, str. Codrescu, nr. 2*

³⁹ Apud I.-Aurel Candrea, *op. cit.*, p. 354.

⁴⁰ Nicolae Densușianu, *Vechi cântece și tradiții populare românești*. Texte poetice din răspunsurile la „Chestionarul istoric” (1893–1897). Text ales și stabilit, studiu introductiv, note, variante, indici și glosar de I. Opreșan, București, Editura Minerva, 1975, p. 222 (Mastacani – Covurlui).

⁴¹ *Ibidem* (Mălini – Suceava).

⁴² *Ibidem* (Darabani – Botoșani).

⁴³ *Ibidem*, p. 46 (Puiști – Tutova).